

MEERJARENBELEIDSPLAN STICHTING OMMER MOLENS

INLEIDING

In de gemeente Ommen staan vijf nog werkende molens. Daarmee heeft Ommen meer molens dan de meeste andere plaatsen in Nederland.

Een van de molens in Ommen hoort bij het landgoed Vilsteren, de andere vier zijn eigendom van de gemeente. Een daarvan (molen de Lelie) is verpacht aan een professionele molenaar, die van de opbrengst van de molen en de daarnaast gelegen winkel leeft. De andere drie molens (de Konijnenbelt, de Besthmenermolen en Makkinga's Mölle) worden beheerd door de Stichting Ommer Molens (SOM). De SOM zorgt voor het behoud, het beheer en de exploitatie van de molens die haar door de gemeente zijn toevertrouwd. De SOM is ook verantwoordelijk voor de bewaking van de biotoop (de omgeving waarin de molen functioneert, met name wat betreft de windtoevoer) van alle vier gemeentelijke molens.

Alle molens vertegenwoordigen tezamen, maar ook ieder apart een cultureel erfgoed van aanzienlijke waarde. Daarnaast vormen de molens een toeristische trekpleister met een grote aantrekkingskracht. Uit binnen- en buitenland (met name Duitsland) is het bezoek aan of meerdere van de Ommer molens groot en toenemend. Omdat toerisme een van de pijlers is van de economie in onze regio vertegenwoordigen de molens zo ook een forse economische waarde.

HISTORIE VAN DE VIER GEMEENTELIJKE MOLENS

DE LELIE

Molen de Lelie is gebouwd in 1846 door J. Mansier. Het is een achtkantige stellingmolen gedekt met riet en heeft een onderbouw van steen. In 1869 kocht Hendrik Oldeman de molen. Het geslacht Oldeman bleef meer dan 100 jaar aan de molen verbonden. Toch begon het verval al in 1946. De gemeente kocht in 1970 de molen (inmiddels een wrak zonder roeden en stelling) voor vijfduizend gulden onder voorwaarde dat de molen werd gerestaureerd en weer als korenmolen in gebruik zou worden genomen. In 1976 was het zo ver dat de molen weer kon draaien. De eerste beroepsmolenaar werd toen Henk Bokkers. In 1983 nam de huidige molenaar Anton Wolters als ambachtelijk korenmolenaar de molen over. Inmiddels is de Lelie een bloeiend bedrijf. De producten worden in binnen- en buitenland door bakkers, reformzaken en particulieren afgenomen.

DE BESTHMENERMOLEN

De Besthmenermolen is een beltmolen, gebouwd in 1862 als opvolger van een eerdere, in brand gevlogen, molen van Hendrik Jan Hellwich. Voor de laatste Hellwich als eigenaar van de molen was het molenaarsvak maar bijzaak. Hij was veel liever boer en de verdienste van de molen was door grote concurrentie slecht, zelfs na de installatie van een motor. De molen raakte steeds meer in verval. Nadat in 1977 de gemeente eigenaar werd, werden er plannen gemaakt voor herstel, dat in 1981 werd aangevangen. In 2010 ging de molen na dertig jaar stilstand (gehuld in groen en geel, de kleuren van het landgoed Eerde) weer malen.

DE KONIJNBELT

De Konijnenbeltmolen is de oudste molen in Ommen. In 1806 werd deze molen, afkomstig uit de Zaanstreek, als olie- en pelmolen door Hendrik Konijnenbelt herbouwd. In 1820 werd de molen een korenmolen en werd de molen door de familie Konijnenbelt tot 1914 geëxploiteerd. Na 1914 werd er door de nieuwe eigenaar een petroleummotor geplaatst om niet meer afhankelijk te zijn van de wind. Na weer een eigenaarswisseling bleven de wieken helemaal stil staan omdat werd overgestapt op elektriciteit. In 1976 werd de molen aangekocht door de gemeente Ommen en werd gestart met een grondige restauratie. Bij deze restauratie werd echter "het gaande werk" niet hersteld. De molen kan alleen "voor de Prins draaien": er is geen maalwerk meer aanwezig. Vooralsnog zijn er geen plannen om het maalwerk weer in te richten. In 2015 was er een laatste restauratie. De molen staat er nu weer piekfijn bij. Een deel van de molen wordt door de Stichting Vechtdalkunsten gebruikt om exposities te verzorgen.

MAKKINGA'S MÖLLE

De molen op den Oordt is in 1824 door de plaatselijke timmerman Roelof Makkinga gebouwd. Een nieuwe zeskantige zaagmolen (de goedkoopste vorm voor een zaagmolen), met tweedehands zaagonderdelen, uit een oudere molen. Een zeskantige zaagmolen is heden ten dage een zeldzame verschijning. In Ommen staat de enige oude! Ook deze molen werd door de opkomst van de stoomzagerij sterk beconcurrerd en werd aangepast om ook gerst te kunnen pellen en koren te kunnen malen. Ook dat was op den duur niet voldoende. Na de oorlog raakte de molen zwaar in verval en werd de molen in 1955 door de gemeente gekocht, werd gerestaureerd (1961 gereed) en werd de zaagschuur door de toenmalige oudheidskamer (nu CCO) als museum ingericht. Over het herstellen van de molen tot zaagmolen volgt zo meer.

CENTRALE DOELSTELLING STICHTING OMMER MOLENS

De centrale doelstelling van de Stichting Ommen Molens (SOM) is het in stand en in werking houden van de molens in Ommen om daarmee de inwoners en de bezoekers van Ommen kennis te laten maken met deze cultuurhistorische erfenis. Zoals hierboven al gezegd beheert de stichting drie molens, die eigendom zijn van de gemeente en heeft daarnaast ook de zorg voor de biotoop van alle gemeentelijke molens. Een goed overleg en een goede samenwerking ten behoeve van de realisatie van deze doelstelling tussen gemeente als eigenaar en onze stichting als beheerder is dan ook cruciaal, te meer daar de gemeente verantwoordelijk is voor het "groot" onderhoud aan de molens en het onderhoud van de beplantingen in de nabijheid van de molens, wat met name voor de molenbiotoop belangrijk is

RESTAURATIE MAKKINGA'S MÖLLE

Voor de eerstkomende periode gaat bij onze stichting de grootste aandacht uit naar de restauratie van Makkinga's Mölle (voorheen molen den Oord). Deze wordt teruggebracht naar de oorspronkelijke staat van zaagmolen. Als dat is gerealiseerd heeft Ommen een uniek historisch monument: de enige originele zeskantige zaagmolen in Nederland. Het restauratiewerk vergt naast veel aandacht van bestuur, een apart ingestelde restauratie werkgroep en inzet van vrijwilligers en daarnaast veel geld. Naast de al verkregen subsidies van provincie en gemeente zal er via sponsorings- en donateursacties nog de nodige fondsen moeten worden ingezameld. Doel is openen van Makkinga's Mölle tijdens de Ommen Molendag in augustus 2025. Ook na voltooiing van de restauratie zal Makkinga's Mölle veel aandacht vragen. We gaan dan zagen (bijvoorbeeld borrelplankjes, planken voor het onderhoud van onze molens en op bestelling) en dan de producten van dat zagen aan de man brengen. Afhangend van wind en beschikbare molenaars is het de bedoeling 2 tot 3 dagen per week te "draaien". Momenteel worden er al een aantal (vrijwillige) zagers opgeleid. De molen wordt daarnaast natuurlijk ook opengesteld voor het publiek. Inzet van molengidsen is daarbij nodig. Ook voor die gidsen moet er een opleidingsprogramma komen. Overwogen wordt voor Makkinga's Mölle (en de andere molens van de SOM) ook permanente donateurs te werven. Omdat Makkinga's Mölle tegen het historisch museum aan ligt en een deel van het museum plaats moest maken voor de herinrichting van de zaagschuur van de molen is er een nauw samenwerkingsverband gecreëerd tussen onze stichting en het CCO, de eigenaar van het museum. De bedoeling is deze samenwerking verder uit te bouwen (bijvoorbeeld gezamenlijke toegangsbewijzen, gebruik maken van elkaars gidsen, verkoop van zaagproducten via het Toeristisch Informatiepunt (TIP), een onderdeel van het CCO etc.). Er zijn nog plannen voor verdere samenwerking met andere organisaties, waarover hieronder meer.

SAMENWERKING

Hierboven is al gezegd dat de SOM inmiddels een nauw samenwerkingsverband heeft met het CCO. Dit ligt ook vast in een door beide besturen vastgesteld ambitiedocument, dat op verzoek van de gemeenteraad is opgesteld. Daarnaast werkt de SOM samen met de Stichting Vechtdalkunsten door in de molen de Konijnenbelt van mei tot september ieder weekend ruimte te bieden voor exposities van kunstwerken onder de titel "Kunst onder de wieden". Verder bestaan er plannen om samen met de stichting Vechtzomp en het CCO een haven voor de vechtzomp met ook een balkengat, een loods en een publieksruimte (winterberging voor de zomp) te realiseren tegenover Makkinga's Mölle en het historisch museum. Deze locaties zouden dan middels een voetbrug over de provinciale weg met elkaar verbonden moeten worden. Voor de SOM is het voordeel het ter beschikking krijgen van een zgn. "balkengat", een voorziening om balken te wateren en daardoor beter zaagbaar en bestendiger te maken. Een balkengat was vroeger een essentieel onderdeel van een zaagmolen en zou, indien gerealiseerd, de restauratie helemaal af maken. Verder zou er op deze locatie ruimte zijn voor opslag van gezaagd hout en gebruik gedurende de zomer van een expositieruimte voor zowel SOM als CCO in de winterstalling van de vechtzomp. Ook zou er een bescheiden publieksvoorziening voor koffie en thee kunnen worden geplaatst. Of dit allemaal gerealiseerd kan worden hangt nog af van vele factoren en andere instanties (gemeente en waterschap). Het SOM bestuur heeft zich een voorstander van deze ontwikkeling betoond evenals het bestuur van het CCO. Duidelijk voor ons is dat de samenwerking CCO, Vechtzomp en SOM voor ieder van de betrokken instanties flinke meerwaarde meebrengt. Te denken valt in de toekomst ook hier aan gezamenlijke toegangsbewijzen, maar dan voor drie "attracties" (molen, museum, zompvaart) en/of aparte dagprogramma's etc..

De SOM is er voorts voorstander van zo veel mogelijk samenwerking te onderhouden en te zoeken met andere culturele en cultuur-historische instellingen, bijvoorbeeld landelijke en provinciale molenstichtingen, maar ook instellingen in en rondom Ommen. Als de zaagmolen is gerealiseerd kan er met de Stichting Maat een samenwerking tot stand komen waarin leerlingen betrokken worden bij de houtbewerking van bijvoorbeeld de borrelplankjes. Op verzoeken van groepen en scholen voor bezichtigingen van onze molens proberen we zo goed mogelijk in te gaan. De SOM werkt graag mee aan fiets- en wandeltochten (langs onze molens). Tenslotte kan hier worden gezegd dat de SOM graag een goede buur wil zijn, niet alleen voor de hierboven genoemde instanties, maar ook voor onze eigen burens.

PUBLIEKSBEKENDHEID

De bekendheid bij het publiek, zowel in Ommen bij de eigen inwoners als bij grotere groepen in het land laat een gemengd beeld zien. Veel inwoners van Ommen zijn zich er niet van bewust dat in onze gemeente vijf (inclusief de molen te Vilsteren) nog werkende molens staan. Dat zijn, afgezien natuurlijk van de Zaanse Schans en de Kinderdijk, relatief (gezien de grootte van Ommen) heel veel molens. Tegelijk krijgen we soms verzoeken uit het buitenland voor een bezoek en tijdens het seizoen veel "aanloop" van toeristen. De SOM is van plan de komende jaren de bekendheid van onze molens in Ommen zelf sterk te vergroten om de betrokkenheid van onze inwoners en de werving van nieuwe vrijwilligers te vergroten. Daarvoor is onze web-site up to date gebracht en een nieuwe webmaster aangezocht. En zullen we regelmatig nieuwsberichten met betrekking tot onze molens op onze website plaatsen. Ook zullen we bij allerlei manifestaties in Ommen acte de presence geven. Er zijn inmiddels ook folders over onze molens in het Duits beschikbaar en aan een Engelse versie wordt gewerkt. Vooral de

Duitstalige folder vindt (gedurende het seizoen) veel aftrek. Uiteraard wordt "onze" Ommer Molendag gecontinueerd. De SOM denkt dat onze molens en de bekendheid daarvan een cruciaal onderdeel zijn van de toeristische aantrekkingskracht van Ommen. Die willen we met onze activiteiten waar we dat kunnen ook versterken. De SOM streeft ernaar iedere molen regelmatig te laten draaien en dan open te stellen voor publieksbezoek. Dat draaien is alleen al nodig voor het behoud van de molens zelf. Uiteraard zijn wij afhankelijk van de beschikbaarheid van (gediplomeerde) molenaars (ook deze zijn vrijwilligers) en van een door ons helemaal niet te controleren factor: de wind.

SPECIALE MANIFESTATIES

Aansluitend op de vorige paragraaf kan hier worden vermeld dat de SOM ieder jaar graag meedoet aan de volgende manifestaties:

- de nationale Molendag
- de provinciale Molendag
- de open Monumentendag
- de Ommer Bissingh
- de Ommer molendag

RISICO-INVENTARISATIE EN EVALUATIE

Naar aanleiding van een ongeval met een van de vrijwilligers van de SOM tijdens het werk aan Makkinga's Mölle is gebleken dat het bestuur van de SOM verantwoordelijk is voor het opstellen van een Risico Inventarisatie en Evaluatie (RIE) t.a.v. de activiteiten van onze vrijwilligers in en op de molens. En daarna uiteraard voor de handhaving van de daaruit voortvloeiende veiligheidsafspraken. De SOM beschikte daarover niet, waarop werd gewezen door de Arbeidsinspectie die een onderzoek instelde naar het ongeval. Momenteel wordt gewerkt aan zo'n risico-inventarisatie voor alle molens in het beheer van de SOM. Dat klemmt des te meer omdat er bij voltooiing van de restauratie van Makkinga's Mölle de veiligheid van de bezoekers aan deze molen nog meer aandacht vergt dan bij de andere molens. Zagen is wat anders en wat risicvoller dan malen. Ook voor onze molenaars moeten er veiligheidsmaatregelen worden genomen. (bijvoorbeeld een verankeringsharnas bij het beklimmen van de wieken en de aanschaf van een (kleine) lier voor het op de wind zetten van de wieken. De zagen in de zaagramen zullen regelmatig geslepen moeten worden. Besloten is een van de bestuursleden speciaal te belasten met de portefeuille veiligheid en regelmatig (eens in de drie jaar) zal de RIE opnieuw helemaal geëvalueerd moeten worden.

WERVEN NIEUWE VRIJWILLIGERS/ VERJONGING

Een zorgelijke zaak is dat de SOM voor al haar activiteiten vooral afhankelijk is van oudere, gepensioneerde Ommenaren. Enerzijds wel begrijpelijk, er gaat veel tijd zitten in de opleiding tot molenaar, het in werking stellen van de molens, het ontvangen van bezoekers en rondleidingen en de activiteiten worden niet gehonoreerd. Werkende mensen kunnen zich zo iets moeilijk veroorloven. Anderzijds maakt dat de basis van onze stichting kwetsbaar. Er is een voortdurende noodzaak tot het werven van nieuwe (lieft jongere) vrijwilligers voor al het werk inclusief het bestuurswerk. Een integraal onderdeel van onze publieksactiviteiten (website, folders, deelname aan manifestaties etc.) is de zoektocht naar nieuwe vrijwilligers.

BEWAKEN MOLENBIOTOOP

Naast het beheer van de molens heeft de gemeente de SOM ook verantwoordelijk gemaakt voor het bewaken van de diverse molenbiotopen. Dat houdt onder meer in dat we waar nodig en gevraagd in overleg gaan met woningbouwverenigingen en projectontwikkelaars en ook de gemeente zelf over projecten die gevolgen (kunnen) hebben voor de windvang van de molens. Over het algemeen verloopt dat overleg goed en tot tevredenheid van betrokken partijen. Een scherp oog en constante aandacht vergt wel de beplanting rondom onze molen, met name de boomgroei. In een enkel geval komt het zelfs tot een gerechtelijke procedure.

PROFESSIONALISERING SOM EN FINANCIËLE BASIS

Het hierboven beschreven proces van opstellen en handhaven van een RIE is al een onderdeel van verdere professionalisering van onze stichting. Ook de (verplichte) opleiding tot molenaar alvorens iemand een molen mag laten draaien is uiteraard een al bestaande professionaliseringsslag. Er zijn verder meer maatregelen genomen:

- inschakeling van een accountant voor de financiële afwikkeling van de restauratie en de daarop volgende afzet van de zaagproducten uit Makkinga's Mölle. Dat laatste betekent ook een jaarlijkse controle op onze boeken.
- De website van de stichting is vergaand gemoderniseerd (middels inschakeling van een IT-bureau (StandOut)) en zal voortdurend up-to-date moeten worden gehouden. Een nieuwe webmaster (vrijwilliger) met verstand van zaken is daartoe aangezocht, die in overleg blijft met StandOut. Eea is zoals hierboven al gezegd noodzakelijk voor het behoud en vergroten van publieksaandacht en het werven van meer vaste donateurs en voor mogelijke crowdfunding bij toekomstige projecten. En voor het werven van nieuwe en zo mogelijk jongere vrijwilligers.
- Er is een verzekering afgesloten voor bestuurlijke verantwoordelijkheid.
- De scholing tot molengids zal worden geactualiseerd.
- Tenslotte moet hier worden vermeld dat er een planning zal (moeten) worden gemaakt voor de exploitatie van de zaagmolen. Bedoeling is om, zoals hierboven al gezegd, (afhankelijk van wind en beschikbaarheid molenaars) 2 à 3 dagen per week te gaan zagen. Zagen als publiekstrekker is een ding, maar de zaagproducten kunnen en moeten ook hun "afzet" vinden. Er zijn, zoals hierboven al vermeld, plannen om borrelplankjes (met logo) te maken die via Museum en TIP "gesleten" kunnen worden aan onze bezoekers. Ook is regelmatig hout nodig voor het onderhoud van de Ommense molens. Daarin kan de zaagmolen ook voorzien. We kregen al de vraag of de planken voor de loods voor de Zomp en de aanpalende publieksruimte en opslag niet door de molen verzorgd kunnen worden. Kortom er is vraag naar zaagproducten. Bij een recent bezoek aan de zaagmolen "het Jonge Schaap" aan de Zaanse Schans is duidelijk geworden dat er voor producten van een zaagmolen flinke belangstelling bestaat. We zullen daarom een "businessplan" moeten ontwikkelen. Mogelijk moet zelfs worden overwogen een professionele molenaar voor de zaagmolen aan te trekken.

Een toekomstbestendige financiering van de SOM is nodig. Nu ontvangt de SOM geen instellingssubsidie. Alle hierboven genoemde professionaliserings-activiteiten kosten geld. Naast eventuele inkomsten uit zaagwerk en toegangsprijs voor publiek streven we naar een bescheiden maar solide financiële basis om onze stichting in stand te houden en onze activiteiten te kunnen uitvoeren.

VOORLOPIGE KOSTENRAMING (OP JAARBASIS) STICHTING OMMER MOLENS

- personeelskosten (attentie vrijwilligers, nieuwjaarsbijeenkomst, reiskosten leerling-zagers): 1000 euro
- energiekosten (elektra, waterverbruik, zuiveringsheffing): 1000 euro
- verzekeringen: 1000 euro
- representatiekosten: 1500 euro
- kosten Ommer molendag: 2000 euro
- aanschaf klein materiaal voor de molens: 6000 euro
- abonnementen, contributies: 600 euro
- onderhoud website: 8000 euro
- bankkosten: 500 euro
- accountantskosten: 4000 euro - overige algemene kosten: 500 euro

Al met al tezamen afgerond op jaarbasis: 25.000 euro